ומנין לעשות [א](אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה) ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה תלמוד לומר [1]ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר [2]ויבא אתו באלה וגו' וכתיב [3]וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים תנא [ב]ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה בו נידוי דכתיב [4]אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה [ג]ואמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז בו קללה דכתיב [5]ואלה יעמדו על הקללה וכתיב [6]ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' בו שבועה [ד]דכתיב [7]וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' וגו' ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו אלא מהכא [8]ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל וגו' וכתיב [9]ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו מי כתיב וארור השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור אמר רבי יוסי ברבי חנינא [ה]אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב [10]ואמרה האשה אמן אמן בו קבלת דברים דכתיב [11]ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב [12]ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך אמר רבי אלעזר [ו]לאו שבועה [ז]הן שבועה בשלמא לאו שבועה דכתיב [13]ולא יהיה עוד המים למבול וכתיב [14]כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי אלא הן שבועה מנא לן סברא הוא מדלאו שבועה הן נמי שבועה אמר רבא [ח]והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני דכתיב [15]ולא [ט]יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד (א) המים למבול ומדלאו תרי זימני הן נמי תרי זימני: המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: [י]תנו רבנן [16]איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו מה ת"ל והלא כבר נאמר [17]ונקב שם ה' מות יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את הכינויין תלמוד לומר איש איש כי יקלל אלהיו וגו' מכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [כ]על שם מיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה: והמקלל אביו ואמו וכו': [ל]מאן חכמים רבי מנחם בר יוסי דתניא רבי מנחם בר יוסי אומר [17]בנקבו שם יומת מה ת"ל שם לימד על [מ]המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: והמקלל עצמו וחבירו כו': אמר רבי ינאי ודברי הכל עצמו דכתיב [18]רק השמר לך ושמור נפשך מאד (ב) [נ]כדרבי אבין אמר רבי אילעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וחבירו דכתיב [19]לא תקלל חרש: יכך ה' (ג) אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן א"ל כנה יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר [20]גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה א"ל כנה תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל: אל יכך ויברכך וייטיב לך רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין: [ס]והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן איפוך כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא רבי יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן אלא קשיא כי לית ליה בממונא אבל באיסורא אית ליה הרי סוטה דאיסורא הוא [ע]ואמר ר' תנחום בר חכינאי [21]הנקי כתיב טעמא דכתיב הנקי הא לאו הכי מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן

אלא

ה"ג **מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה** כך שנויה בת"כ. ובמסכת סוטה מפרשה בפרק היה מביא את מנחתה (דף יח.) היכי דמי שבועה שיש עמה אלה שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו בך: **ושמעה אלה ושמעה קול.** מדהוה ליה למכתב ושמעה אלה שמעת מינה דהיא שבועה [ה](כל) שיש בה אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא אתא לחייבה בא' משתי הקולות: **ויבא אותו באלה.** נבוכדנצר את צדקיהו: **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה.** כל לשונות הללו הוא משמש וצריך לפרוש ממנו אם אמר חכם ארור בלשון נידוי ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו שבועה היא והמקלל את חבירו בלשון ארור הוא לה' קללה היא וחייב המקלל: **ודלמא תרתי עבד.** אבל ארור לאו לשון שבועה הוא: **אמן בו שבועה.** העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו: **בו קבלת דברים.** האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו * וחייב לקיים תנאו: **בו האמנת דברים.** וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: **ואמרה האשה אמן אמן.** דאי לאו כמוציאה שבועה דמיא מאי מבדקה אפילו מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה ולא דמיא למשביעני עליכם שהם [ו]כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו אין אנו יודעין לך עדות: **לאו שבועה.** כדמסיים ואזיל שאמר או לאו לאו תרי זימני או הן הן תרי זימני הרי היא כשבועה מאחר [ז]שהחזיק דבריו: **איש איש כי יקלל.** מת"ל מאחר שעתיד לכתוב ונקב שם ה' מות יומת ליכתוב איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו ויומת: **על שם המיוחד.** בן ארבע אותיות ליו"ד ה"י: **באזהרה.** אלהים לא תקלל (שמות כב): **בנקבו שם יומת כו'.** קרא יתירא הוא ותניהו ענין למקלל אביו [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד: **ודברי הכל.** דלא תימא הואיל וקרא יתירא הוא לרבות תניהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו אלא דוקא קאמר רבי מנחם לרבות מקלל אביו שהוא בסקילה כמברך את השם אבל בעצמו וחבירו דלאו בעלמא הוא לא תילף מהכא: **לא תקלל חרש.** ומרבינן מיניה בסנהדרין (דף סו.) כל שהוא בעמך: **ויתיב וקאמר מתניתין כדתנן.** רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה יככה וכן יככם: **אמר ליה.** רב יהודה כנה הפוך דבריך כנגד אחרים אמור יכהו וכן יכהם שלא תקללני: **ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח.** את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדואג בספר תהלים: **כנה.** ואמור יתצהו: **והא לית ליה לרבי מאיר כו'.** דתנן במסכת קדושין (דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי ואי לא כפליה לא אמרינן מכלל זה אתה שומע את זה: **והרי סוטה דאיסורא.** ופרכינן מינה לר"מ כו' דתנן[ח] במסכת קדושין (סב.) מדכתיב [במדבר ה] אם לא שטית הנקי ופשיטא לן דלא הוזכרנו לברך את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה שאם שטית לא תנקי אלמא לא בעינן כפילה ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי חנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית אלמא אי לא הנקי מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן:

שתויי

והוא דאמר לאו לאו. ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלת יש עונש בדבר: **יכך** וכן יככם זו היא אלה שנאמרה בתורה. תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל: **ועל** הכינויין באזהרה. וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהים לא תקלל קדש איש איש כי יקלל למה לי וי"ל דאיצטריך לכרת והא דאמרינן על הכינויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת: **בנקבו** שם יומת מה ת"ל. תימה הא איצטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (שם דף נו.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם: **ושמור** נפשך מאד. תימה בקללה ד"ה חייב ובחובל עצמו איכא פלוגתא (ב"ק צא:) חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מושפכתו מאך לנפשותיכם ועוד תימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) דמיק לאסכומי אזהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין ליגמר ממקלל עצמו וי"ל דאי לאו דאסכמנא אביו (ד) לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו[ע]: **מקלל** חבירו דכתיב לא תקלל חרש. מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משונין כדפריך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה:

ה"ג

מסורת הש"ס

א) ר"ה מ"ג, ב) מו"ק טז., ג) [עיין מ"ש הרא"ש [סי' כו] לשטת הגרסא], ד) סנהדרין טו., ה) [סנהדרין סו. ובסמן בעירובין סג.], ו) [עירובין לו. וש"נ], ז) נדרים יג., ח) קדושין סב. ע"ש סוטה יח. ע"ש, ט) [ויקרא דבורא דחובה פרשה ה], י) רש"ל מ"ז, כ) [לעיל לה:], ל) בדפו"י שהחזיר, מ) [רש"ם מחק ס' דתנן], נ) [וע"ע תוס' סנהדרין סו: ד"ה מאי וכו' קלת ביתר ביאור].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ וכתיב ולא יהיה עוד המים: (ב) שם וכדרבי אבין: (ג) שם בפיסקא יככה ה' וכן יככם אלהים כנ"ל: (ד) תוס' ד"ה ושמור וכו' וי"ל דאי לאו דאסכמנא אביו דגמרינן מיניה חבירו לא הוה גמרינן:

◆

גליון הש"ס

גמ' דכתיב וישבע. וכן כי נשבעו בני ישראל לאמר ארור נותן אשה לבנימן (שופטים כא): רש"י ד"ה בו קבלת דברים וכו' וחייב לקיים תנאו. לא ידעתי הא ליכא חיוב לעשות התנאי אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה דמכר ומתנה מחילה וכדומה. וכזה למאי צריך לאמן שיהיה קבלה ומה צריך לקבלתו הא הנותן לא נתן רק ע"מ ואם לא יקיים התנאי ממילא בטל הנתינה וצ"ע:

◆

מוסף רש"י

מרוז. גברא מישראל הוה ושמתיה משום דלא אתי. שיפורא. שופרות (מו"ק טז.). **לאו לאו תרי זימני.** לא אוסיף וגו' ולא אוסיף, כפל הדבר לשבועה (בראשית ח כא. ונראה שגורס כגירסת הרא"ש סי' כו). **אלא על שם המיוחד.** דלא כתיב ה' והיינו שם מיוחד, דכתיב (שמות ג) זה שמי לעולם (סנהדרין נו.). **כי יקלל אלהיו.** דהיינו כנוי דלאו שם המיוחד, וסמיך ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת, וקאי נמי אכי יקלל אלהיו (שם). **על שם מיוחד במיתה.** כדכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה, אלא ונשא חטאו דכרת (שם). **ועל הכינויין באזהרה.** אלהים לא תקלל, אף על הכינויין נוהר ושם המיוחד נמי בהא אזהרה נפיק, דכל אלהים לשון סררה, כמו (שמות ז) נתתיך אלהים (שם). **הנקי כתיב.** בלא יו"ד, דמשתמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי (סוטה יח. ובעי"ז קדושין סב.).

◆

רבינו חננאל

א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנא' ויבא אותו באלה. ואומר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. תניא ארור בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה וגו' וכתיב ארור אשר יעשה פסל ומסכה. ארור בו נדוי שנאמר אורו מרוז אמר מלאך ה' וגו' איכא דאמרי מרוז גברא הוא. איכא דאמרי כוכבא הוה. דכתיב מן שמים נלחמו הכוכבים וגו' (מו"ק טז.). ואמר [עולא] בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. ארור בו שבועה שנא' וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר וגו'. ולא אמרינן תרתי עבד בהו אשבעינהו ולייטינהו. מדלא כתיב וארור: א"ר יוסי בר' חנינא אמן בו שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וגו' וכתיב ואמרה האשה אמן אמן. וקי"ל (לעיל כט.) העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. אמן בו קבלת דברים שנאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. אמן בו האמנת דברים שנאמר ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך: א"ר אלעזר לאו לאו תרי זימני שבועה היא. וכן הן הן תרי זימני שבועה היא. ופשוטה היא: המקלל בכל הכנויים חייב דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכנויין ממיתה שנאמר ונקב שם ה' מות יומת אלא על שם המיוחד במיתה. ועל הכנויים באזהרה. וכן המקלל עצמו או חבירו [בכינוי] עובר בלא תעשה. א"ר ינאי ודברי הכל.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"ו מהל' ת"ת הלכה ג ופ' כו מהל' סנהדרין הלכה ג ופי"ב מהל' שבועות הלכה ג סמג לאוין רה טור יו"ד סימן שלד טוש"ע ח"מ סימן כז סעיף א [וברב אלפס עוד במו"ק פרק ג דף רפו:]:

צו ב מיי' פי"ב מהלכות שבועות הלכה א סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ב [וסימן רלז סעי' כ]:

צז ג ד ה מיי' שם הל' א ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף ה:

צח ו מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ז:

ז [מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' א ג טוש"ע יו"ד סימן רמא סעי' א]:

◆

תורה אור השלם

1. ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: ויקרא ה א
2. ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח: יחזקאל יז יג
3. וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים ויקש את ערפו ויאמץ את לבבו משוב אל יי אלהי ישראל: דברי הימים ב לו יג
4. אורו מרוז אמר מלאך יי ארו ארור ישביה כי לא באו לעזרת יי לעזרת יי בגבורים: שופטים ה כג
5. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי: דברים כז יג
6. ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת יי מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן: דברים כז טו
7. וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני יי אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה: יהושע ו כו
8. ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויאל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי מאיבי ולא טעם כל העם לחם: שמואל א יד כד
9. ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם וישלח את קצה המטה אשר בידו ויטבל אותה ביערת הדבש וישב ידו אל פיו ותארנה עיניו: שמואל א יד כז
10. ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן אמן: במדבר ה כב
11. ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן: דברים כז כו
12. ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה יי יקם יי את דבריך אשר נבאת להשיב כלי בית יי וכל הגולה מבבל אל המקום הזה: ירמיהו כח ו
13. וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר: בראשית ט טו
14. כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך: ישעיהו נד ט
15. והקמתי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ: בראשית ט יא
16. ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו: ויקרא כד טו
17. ונקב שם יי מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח בנקבו שם יומת: ויקרא כד טז
18. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט
19. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יי: ויקרא יט יד
20. גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה: תהלים נב ז
21. והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה: במדבר ה יט